

## The Moderating Role of Cognitive Flexibility in the Relationship between Parental Stress and Perceived Maternal Parenting Self-Efficacy

Yavari Moghaddam, F., Hosseinian, \*S., Emami, F., Azad, N.

### Abstract

**Introduction:** This study aimed to investigate the moderating role of cognitive flexibility in the relationship between parenting stress and perceived maternal parenting self-efficacy.

**Method:** This study utilized a correlational design employing structural equation modeling. The study population comprised all mothers residing in Isfahan in 2023, with a sample of 400 mothers selected using cluster sampling. Data were collected through the Parenting Stress Index-Short Form (PSI-SF), Cognitive Flexibility Inventory (CFI), and Maternal Self-efficacy questionnaire (PMP S-E), then analyzed it with PLS software.

**Results:** The findings revealed a significant inverse relationship between maternal parenting self-efficacy and parenting stress ( $\beta = -0.297$ ,  $P = 0.001$ ), a significant inverse relationship between parenting stress and cognitive flexibility ( $\beta = -0.326$ ,  $P = 0.001$ ) and a significant positive relation between maternal parenting self-efficacy and cognitive flexibility ( $\beta = 0.420$ ,  $P = 0.001$ ). Additionally, cognitive flexibility was found to moderate the relationship between parenting stress and maternal parenting self-efficacy ( $\beta = 0.099$ )

**Conclusion:** Considering the findings, it is event that the role of cognitive flexibility in reducing parenting stress and enhancing maternal parenting self-efficacy is crucial. This suggests its significance in educational and therapeutic interventions programs aimed at promoting maternal health and empowerment. Moreover, focusing on improving maternal cognitive flexibility may contribute to enhancing maternal parental self-efficacy, reducing parenting stress, and alleviating their effects on maternal physical, mental and functional well-being.

**Keywords:** Parenting stress, Perceived self-efficacy, Maternal parenting, Cognitive flexibility.

## نقش تعدیل‌گری انعطاف‌پذیری شناختی در رابطه بین استرس فرزندپروری و خودکارآمدی ادراک شده والدینی مادرانه

فرزانه یاورى مقدم<sup>۱</sup>، سیمین حسینیان<sup>۲</sup>، فاطمه امامی<sup>۳</sup>، نجمه آزاد<sup>۴</sup>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۳۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۶

### چکیده

**مقدمه:** این مطالعه با هدف بررسی نقش تعدیل‌گری انعطاف‌پذیری شناختی در رابطه بین استرس فرزندپروری و خودکارآمدی ادراک شده والدینی مادرانه انجام شد.

**روش:** پژوهش حاضر همبستگی از نوع مدل‌سازی معادلات ساختاری بود. جامعه پژوهش کلیه مادران ساکن اصفهان در سال ۱۴۰۲ بودند و به‌عنوان نمونه ۴۰۰ مادر به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه استرس فرزند پروری (PSI-SF)، پرسشنامه انعطاف‌پذیری شناختی (CFI) و پرسشنامه خودکارآمدی مادرانه (PMP S-E) گردآوری و با نرم‌افزار PLS تجزیه و تحلیل شد.

**یافته‌ها:** نتایج نشان داد بین استرس فرزند پروری و خودکارآمدی والدینی مادرانه رابطه معکوس معنادار ( $\beta = -0.297$ ,  $P = 0.001$ )، بین استرس فرزندپروری و انعطاف‌پذیری شناختی رابطه معکوس معنادار ( $\beta = -0.326$ ,  $P = 0.001$ ) و بین خودکارآمدی والدینی مادرانه و انعطاف‌پذیری شناختی رابطه مثبت معناداری مشاهده شد ( $\beta = 0.420$ ,  $P = 0.001$ ). همچنین، نتایج نشان داد انعطاف‌پذیری شناختی در رابطه بین استرس فرزندپروری و خودکارآمدی والدینی مادرانه نقش تعدیل‌گری ایفا می‌کند ( $\beta = 0.099$ ).

**نتیجه‌گیری:** با توجه به یافته‌ها، نقش انعطاف‌پذیری شناختی در کاهش استرس فرزندپروری و ارتقاء خودکارآمدی والدینی مادرانه بسیار مهم است. این امر حاکی از اهمیت آن در برنامه‌های آموزشی و درمانی با هدف ارتقای سلامتی و توانمندسازی مادران است. علاوه بر این، تمرکز بر بهبود انعطاف‌پذیری شناختی مادر ممکن است در ارتقاء خودکارآمدی والدینی، کاهش استرس فرزندپروری و کاهش اثرات آن بر سلامت جسمی، روانی و عملکردی مادر، کمک‌کننده باشد.

**واژه‌های کلیدی:** استرس فرزندپروری، انعطاف‌پذیری شناختی، خودکارآمدی ادراک شده، والدینی مادرانه.

## مقدمه

طی سالیان گذشته محققان عوامل متعددی را در شکل‌گیری شخصیت و سلامت افراد سهیم دانسته‌اند اما هنوز هم والدین مهم‌ترین نقش را در شکل دادن به زندگی فرزندان و تجربیات روزمره زندگی آن‌ها ایفا می‌کنند (۱). ویژگی‌های روانشناختی مادران تأثیرات غیرقابل‌انکاری بر سلامت فرزندان دارد. به‌عنوان مثال تحقیقات اخیر نشان داده یکی از عوامل محافظتی برای کاهش احتمال ابتلا به اضطراب و افسردگی در سنین نوجوانی فرزندان خودکارآمدی<sup>۱</sup> والدین است (۲). خودکارآمدی والدینی که در سال‌های اخیر مورد توجه محققان بسیاری قرار گرفته است؛ یکی از مؤلفه‌های خودکارآمدی عمومی مطرح‌شده توسط بندورا (۱۹۹۷) در نظریه یادگیری اجتماعی است که میزان تلاش و زمانی که والدین برای فرزندپروری صرف می‌کنند، تعیین می‌کند (۲) خودکارآمدی والدینی ادراک‌شده والدینی مادرانه<sup>۲</sup> چهار مؤلفه‌ی: شیوه‌های مراقبت (ادراک مادر از توانایی خود برای انجام فعالیت‌ها و وظایف مربوط به نیازهای اساسی فرزند)، برانگیختگی رفتار (ادراک توانایی در ایجاد تغییر در رفتار فرزندش)، رفتار گوش‌به‌زنگی (ادراک توانایی او از شناسایی و درک تغییرات رفتار فرزندش) و باورهای موقعیتی (باور به توانایی در قضاوت در مورد تعامل کلی با فرزند) را مدنظر قرار می‌دهد (۳). مطالعات نشان داده سطوح بالای خودکارآمدی والدینی با نتایج مثبتی در ۳ حوزه رابطه والد-فرزند، سلامت روانی والدین و رشد و پیشرفت رفتاری فرزند همراه است (۴) و یک رابطه‌ی دوسویه بین فرزندپروری مثبت و خودکارآمدی والدینی برقرار است. برخی شواهد نشان می‌دهد خودکارآمدی والدینی به‌طور غیرمستقیم از طریق فرزند پروری روی فرزند تأثیرگذار است. والدینی که احساس خودکارآمدی بیشتری دارند برای مواجهه با رفتارهای چالش‌برانگیز فرزند خود آماده‌تر می‌شوند که همین موضوع تأثیر مثبتی بر سازگاری فرزندان دارد (۵).

عوامل متعددی از جمله فرزند، والدین و شرایط اجتماعی-فرهنگی در خودکارآمدی والدین نقش تعیین‌کننده‌ای دارند. یکی از مؤثرترین عناصر پیش‌بینی‌کننده‌ی خودکارآمدی

والدین افسردگی و استرس والدینی<sup>۳</sup> است (۶). پژوهش‌ها نشان می‌دهد با افزایش استرس والدینی، خودکارآمدی والدینی آن‌ها کاهش می‌یابد (۷، ۸) استرس یک تجربه رایج در زندگی مادران است که می‌تواند به رفتارهای والدگری آن‌ها سرایت کند (۹) آبیدين در سال ۱۹۹۲ استرس فرزند پروری را تجربه‌ی افسردگی یا ناراحتی که نتیجه‌ی درخواست‌های مرتبط با نقش والدینی است، معرفی کرد. استرس فرزندپروری با پیامدهای نامطلوب سلامتی در والدین، فرزندان و خانواده‌ها همراه است و با تضعیف توانایی وی، فرزندپروری را ناکارآمد کرده و باعث بروز مشکلات روانشناختی می‌گردد (۱۰، ۱۱). استرس فرزندپروری سه حوزه‌ی پریشانی والدینی، تعامل ناکارآمد والد-فرزند و کودک دشوار را شامل می‌شود (۱۲).

از سویی دیگر مطالعات نشان داده یکی از عوامل پیش‌بینی‌کننده‌ی خودکارآمدی انعطاف‌پذیری شناختی است (۱۳). طبق پژوهش‌های مختلف ارتباط مثبت و معنادار آن با متغیرهای سلامت روان و ارتباط منفی آن با متغیرهایی که شامل آسیب‌شناسی روانی می‌شود احتمال آنکه این عامل شناختی بتواند نقش مثبتی در بسیاری از زمینه‌های زندگی فرد داشته باشد، مطرح می‌کند (۱۴). انعطاف‌پذیری شناختی شامل: ۱. آگاهی فرد از وجود روش‌ها و گزینه‌های مختلف در شرایط گوناگون ۲. گرایش به انعطاف‌پذیری و سازگاری با شرایط جدید ۳. باور به شایستگی انعطاف‌پذیری برای سازگاری با یک موقعیت است (۱۴). به‌عبارت‌دیگر انعطاف‌پذیری شناختی، تمایل به داشتن انعطاف برای رسیدن به سازگاری در یک موقعیت را نشان می‌دهد و این گرایش می‌تواند سبب سازگاری با رفتار فرزند گردد. تحقیقات نیز نشان داده انعطاف‌ناپذیری شناختی با غفلت و نادیده انگاشتن فرزند همراه است (۱۵) که می‌تواند باعث تضعیف ادراک مادر از توانایی شناسایی و درک تغییرات رفتار فرزند گردد و در نتیجه خودکارآمدی والدینی او کاهش یابد. انعطاف‌پذیری شناختی نوعی استعداد نهانی در شرایط دشوار یا شکلی از هوش انطباقی را نمایان می‌کند که به کمک فرد می‌آید تا با باور به توانمندی خود به بهترین شکل عمل کنند و نوعی مهارت سازگاری با استرس است (۱۶). مطالعات نشان می‌دهد افراد با خودکارآمدی پایین توانمندی خود را

1. Self-efficacy

2. Perceived Maternal Parenting Self-Efficacy (PMP S-E)

3. Parenting stress

داده‌های پژوهش از نرم‌افزارهای Spss نسخه ۲۶ و PLS SMART استفاده شد.

### ابزار

۱. پرسشنامه انعطاف‌پذیری شناختی<sup>۱</sup>: این پرسشنامه توسط دنیس و واندروال در سال ۲۰۱۰ (۲۳) طراحی شده است که یک پرسشنامه خودگزارش‌دهی با ۲۰ گویه می‌باشد و ۳ حوزه‌ی: درک چندین تعبیر از رفتار انسان یا رویدادهای زندگی (۷ گویه)، درک کنترل‌پذیری موقعیت‌های دشوار (۶ گویه) و توانایی به وجود آوردن گزینه‌های متعدد جایگزین برای موقعیت‌های دشوار (۷ گویه) است. این پرسشنامه بر اساس مقیاس لیکرت ۷ درجه‌ای از کاملاً مخالفم (با نمره‌ی ۱) تا کاملاً موافقم (با نمره‌ی ۷) نمره‌گذاری می‌شود. در این پرسشنامه نمره‌گذاری گویه‌های ۲، ۴، ۷، ۹، ۱۱ و ۱۷ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شود و نمره کل از حاصل جمع نمرات گویه به دست می‌آید. نمره کل بین ۲۰ تا ۱۴۰ می‌باشد که نمره ۲۰ نشانگر پایین‌ترین سطح انعطاف‌پذیری و نمره ۱۴۰ نشانگر بالاترین سطح انعطاف‌پذیری شناختی است. اعتبار هم‌زمان آن با پرسشنامه بک، ۰/۳۹- و روایی همگرایی آن با مقیاس انعطاف‌پذیری شناختی مارتین و رایبین ۰/۷۵ است. در ایران شارع و همکاران در سال ۱۳۹۲ ضریب باز آزمایی کل مقیاس را ۰/۷۱ و ضریب آلفای کرونباخ آن را مقیاس را ۰/۹۱۹ گزارش کردند (۲۴). در پژوهش حاضر مقادیر آلفای کرونباخ برای حوزه‌ی درک چندین تعبیر از رفتار انسان یا رویدادهای زندگی ۰/۸۲۳ و برای حوزه‌ی درک کنترل‌پذیری موقعیت‌های دشوار ۰/۷۴۶ و برای حوزه‌ی توانایی به وجود آوردن گزینه‌های متعدد جایگزین برای موقعیت‌های دشوار ۰/۷۱۱ به دست آمد.

۲. پرسشنامه استرس فرزند پروری<sup>۲</sup>: پرسشنامه استرس فرزند پروری (PSI-SF) (۱۲) توسط جی‌لثو در سال ۲۰۲۱ طراحی شد این پرسشنامه که با توجه به فرهنگ شرقی تنظیم شده است دارای ۱۵ سؤال می‌باشد که ۳ حوزه‌ی پریشانی والدینی، تعامل ناکارآمد والد-فرزند و کودک دشوار را مورد سنجش قرار می‌دهد. برای سنجش هر خرده مقیاس ۵ گویه طراحی شده است. گویه‌های پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از کاملاً مخالف (نمره ۱) تا کاملاً

دست‌کم می‌گیرند و در مقابل شرایط دشوار احساسات منفی همچون استرس و هراس را از خود نشان می‌دهند (۱۷) و بالا رفتن سطح استرس با خستگی والدین و رفتارهای والدینی ضعیف همراه است (۱۸). پژوهش‌های گوناگون برای ارتقاء خودکارآمدی و کاهش حداکثری عوارض روانی و جسمانی استرس در مادران به دنبال فاکتورهایی بوده‌اند تا بتوان استرس والدینی را کاهش داده و ادراک توانمندی مادران را بهبود بخشند. برای رسیدن به این مهم، شناسایی عوامل مؤثر در هر دو متغیر بسیار حائز اهمیت است. پژوهش‌های متعددی رابطه‌ی مثبت معنادار بین انعطاف‌پذیری شناختی و خودکارآمدی (۱۹، ۲۰) و رابطه معکوس و معنادار بین استرس و انعطاف‌پذیری شناختی (۹، ۱۵) را نشان داده‌اند. بنابراین با توجه به ضرورت بررسی متغیری که بتواند در کاهش استرس والدینی و ارتقاء خودکارآمدی والدینی مؤثر بوده و رابطه‌ی این دو را تعدیل کند و با توجه به نتایج مطالعات مذکور، در این تحقیق به بررسی نقش تعدیل‌گری انعطاف‌پذیری شناختی در رابطه‌ی بین استرس فرزندپروری و خودکارآمدی والدینی مادران پرداخته شده است.

### روش

**طرح پژوهش:** روش پژوهش حاضر همبستگی از نوع مدل‌سازی معادلات ساختاری بود.

**آزمودنی‌ها:** جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه مادران شهر اصفهان است که در سال ۱۴۰۲ دارای فرزند هستند. حجم نمونه مورد نیاز در روش مدل‌سازی معادلات ساختاری بین ۲۰۰ تا ۵۰۰ نفر و با توجه به مطالعات مشابه تعیین می‌گردد (۲۱، ۲۲). بنابراین با توجه به این اصل و نوع پژوهش، اندازه نمونه ۴۰۰ نفر در نظر گرفته شد. روش نمونه‌گیری پژوهش حاضر به روش تصادفی خوشه‌ای بود، به این صورت که با هماهنگی اداره آموزش پرورش شهر اصفهان از بین مدارس مقطع ابتدایی، ۳ مدرسه به تصادف انتخاب شد و از مدیران مدارس خواسته شد، لینک پرسشنامه روی کانال اطلاع‌رسانی مدرسه قرار گیرد تا مادران در صورت تمایل پرسشنامه مربوطه را تکمیل کنند. لازم به ذکر است همراه پرسشنامه توضیحاتی درباره پژوهش و اهداف آن و محرمانه بودن اطلاعات شرکت‌کنندگان و همچنین داوطلبانه بودن شرکت در پژوهش ارائه گردید. به منظور تجزیه و تحلیل

1. CFI

2. PSI-SF

است. در پژوهش پدرینی و همکاران (۳) آلفای کرونباخ این پرسشنامه ۰/۹۲۷ به دست آمده است. در پژوهش حاضر نیز آلفای کرونباخ برای شیوه‌های مراقبت ۰/۸۱۵ برای بعد برانگیختگی رفتار ۰/۸۲۲ و برای بعد رفتار گوش‌به‌زنگی ۰/۸۳۰ و برای بعد باورهای موقعیتی ۰/۷۵۶ به دست آمد.

#### یافته‌ها

جدول ۱ نتایج حاصل از میانگین و انحراف معیار مربوط به متغیرهای استرس فرزندپروری، انعطاف‌پذیری شناختی و خودکارآمدی مادرانه را نشان می‌دهد.

جدول ۲ نتایج حاصل از آزمون کولموگروف اسمیرنوف مربوط به متغیرهای استرس فرزندپروری، انعطاف‌پذیری شناختی و خودکارآمدی مادرانه را نشان می‌دهد.

همان‌گونه که در جدول ۲ مشاهده می‌گردد آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای متغیرهای استرس فرزند پروری، انعطاف‌پذیری شناختی و خودکارآمدی مادرانه معنادار می‌باشد ( $p < 0.05$ ) و بنابراین کلیه متغیرهای استرس فرزند پروری، انعطاف‌پذیری شناختی و خودکارآمدی مادرانه دارای توزیع نرمالی نبوده و نمی‌توان از نرم‌افزار Amos استفاده کرد. لذا جهت تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار PLS استفاده می‌گردد.

نتایج حاصل از مدل ساختاری فرضیه تحقیق همراه با ضرایب بارهای عاملی در شکل ۱ نشان داده شده است.

موافق (نمره ۵) نمره‌گذاری می‌گردد. این پرسشنامه نمره گذاری معکوس ندارد و نمره کل از حاصل جمع نمرات گویه‌ها به دست می‌آید. نمره کل بین ۱۵ تا ۷۵ می‌باشد که نمره ۱۵ نشان‌دهنده استرس پایین و نمره ۷۵ نشان‌دهنده استرس بالا است. این پرسشنامه از روایی سازه مطلوبی برخوردار است. آلفای کرونباخ در پژوهش جی‌لئو و همکاران (۱۲) ۰/۹۰ به دست آمده است. در پژوهش حاضر مقادیر آلفای کرونباخ برای حوزه‌ی پریشانی والدینی ۰/۸۴۱ برای حوزه‌ی تعامل ناکارآمد والد-فرزند ۰/۷۵۴ و برای کودک دشوار ۰/۸۵۵ به دست آمد.

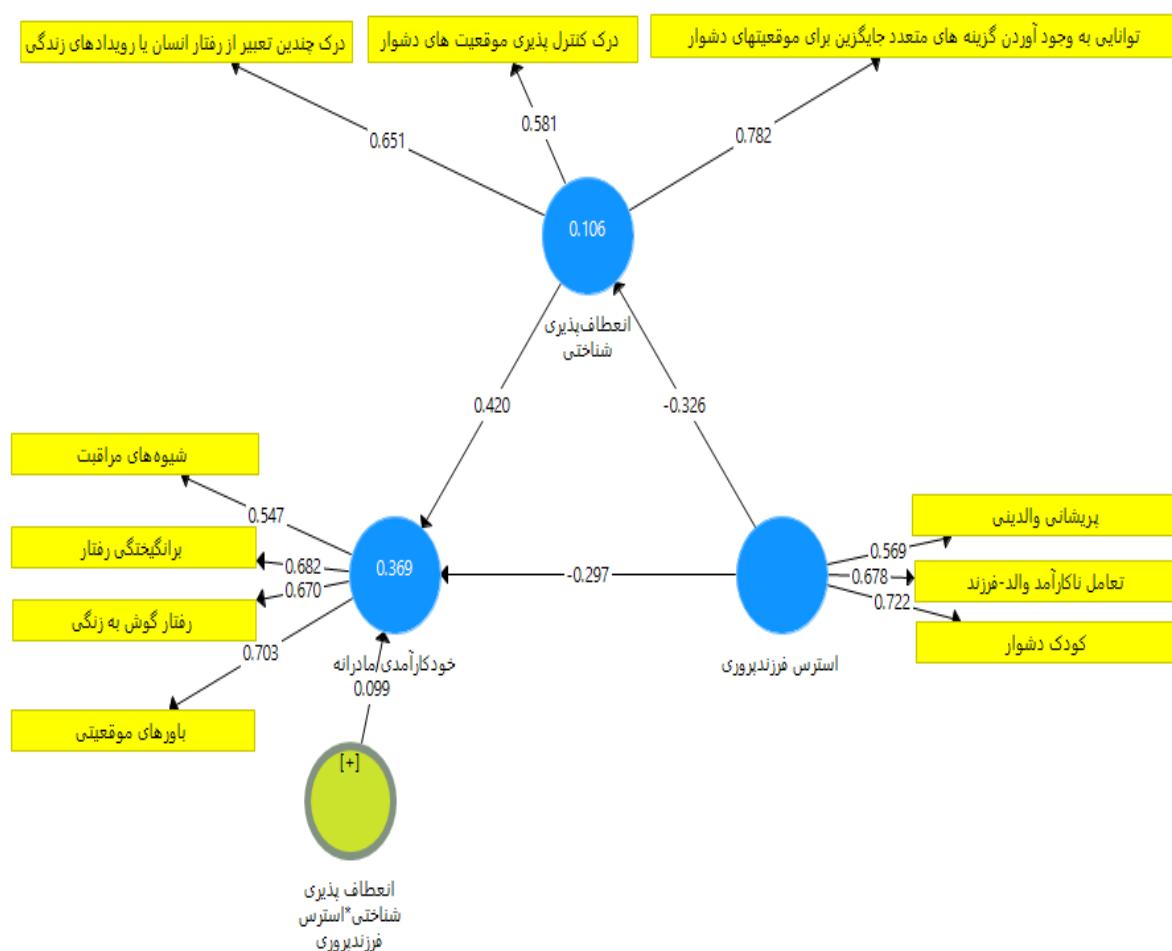
۳. پرسشنامه خودکارآمدی ادراک‌شده والدینی مادرانه: پرسشنامه خودکارآمدی ادراک‌شده والدینی مادرانه توسط پدرینی در سال ۲۰۱۹ (PMP S-E) (۳) طراحی شد و شامل ۲۰ گویه می‌باشد که چهار بعد: ۱. شیوه‌های مراقبت (۴ گویه) ۲. برانگیختگی رفتار (۷ گویه) ۳. رفتار گوش‌به‌زنگی (۶ گویه) ۴. باورهای موقعیتی (۳ گویه) را مورد بررسی قرار می‌دهد. شیوه‌ی نمره‌گذاری بر اساس طیف لیکرت چهاردرجه‌ای از کاملاً مخالفم (نمره ۱) تا کاملاً موافقم (نمره ۴) می‌باشد. این پرسشنامه نمره‌گذاری معکوس ندارد و نمره کل از حاصل جمع نمرات گویه‌ها به دست می‌آید. دامنه نمرات بین ۲۰ تا ۸۰ است که نمره بیشتر به معنی خودکارآمدی بالاتر و نمره کمتر به معنی خودکارآمدی پایین‌تر است. این پرسشنامه از روایی سازه مطلوبی برخوردار

جدول (۱) مقادیر میانگین و انحراف معیار مربوط به متغیرهای پژوهش

| متغیرها             | مؤلفه‌ها  | میانگین | انحراف معیار | کمینه | بیشینه |
|---------------------|---|---------|--------------|-------|--------|
| استرس فرزند پروری   | پریشانی والدینی   | ۱۳/۳۱۷  | ۵/۱۶۶        | ۷     | ۲۰     |
|                     | تعامل ناکارآمد والد-فرزند کودک دشوار                                | ۱۵/۳۵۲  | ۲/۲۷۳        | ۹     | ۲۱     |
| انعطاف‌پذیری شناختی | درک چندین تعبیر از رفتار انسان یا رویدادهای زندگی                   | ۱۴/۲۵۰  | ۶/۱۸۹        | ۷     | ۲۳     |
|                     | درک کنترل‌پذیری موقعیت‌های دشوار                                    | ۲۵/۷۲۷  | ۷/۴۷۴        | ۱۳    | ۳۶     |
| خودکارآمدی مادرانه  | توانایی به وجود آوردن گزینه‌های متعدد جایگزین برای موقعیت‌های دشوار | ۲۰/۵۹۷  | ۳/۶۵۹        | ۱۱    | ۳۰     |
|                     | شیوه‌های مراقبت   | ۲۶/۶۴۲  | ۵/۲۰۵        | ۹     | ۴۱     |
|                     | برانگیختگی رفتار رفتار گوش‌به‌زنگی باورهای موقعیتی                  | ۱۲/۸۸۷  | ۱/۶۲۹        | ۷     | ۱۵     |
|                     |   | ۱۵/۸۹۲  | ۲/۴۴۳        | ۱۰    | ۲۱     |
|                     |   | ۱۷/۶۸۷  | ۳/۶۵۴        | ۱۱    | ۲۴     |
|                     |   | ۹/۳۷۲   | ۲/۰۳۳        | ۵     | ۱۲     |

جدول ۲) آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن متغیرهای پژوهش

| متغیرها                | مؤلفه‌ها  | مقادیر کولموگروف اسمیرنوف | معناداری |
|------------------------|---|---------------------------|----------|
| استرس فرزند<br>پروری   | پریشانی والدینی   | ۰/۰۸۵                     | ۰/۰۳۲    |
|                        | تعامل ناکارآمد والد-فرزند   | ۰/۱۰۶                     | ۰/۰۰۱    |
|                        | کودک دشوار  | ۰/۱۱۴                     | ۰/۰۰۱    |
| انعطاف‌پذیری<br>شناختی | درک چندین تعبیر از رفتار انسان یا رویدادهای زندگی                   | ۰/۱۴۴                     | ۰/۰۰۱    |
|                        | درک کنترل‌پذیری موقعیت‌های دشوار                                    | ۰/۱۱۰                     | ۰/۰۰۱    |
|                        | توانایی به وجود آوردن گزینه‌های متعدد جایگزین برای موقعیت‌های دشوار | ۰/۱۱۳                     | ۰/۰۰۱    |
| خودکارآمدی<br>مادرانه  | شیوه‌های مراقبت   | ۰/۱۷۸                     | ۰/۰۰۱    |
|                        | برانگیختگی رفتار  | ۰/۱۱۸                     | ۰/۰۰۱    |
|                        | رفتار گوش‌به‌زنگی   | ۰/۰۸۱                     | ۰/۰۳۳    |
|                        | باورهای موقعیتی   | ۰/۰۹۲                     | ۰/۰۲۸    |



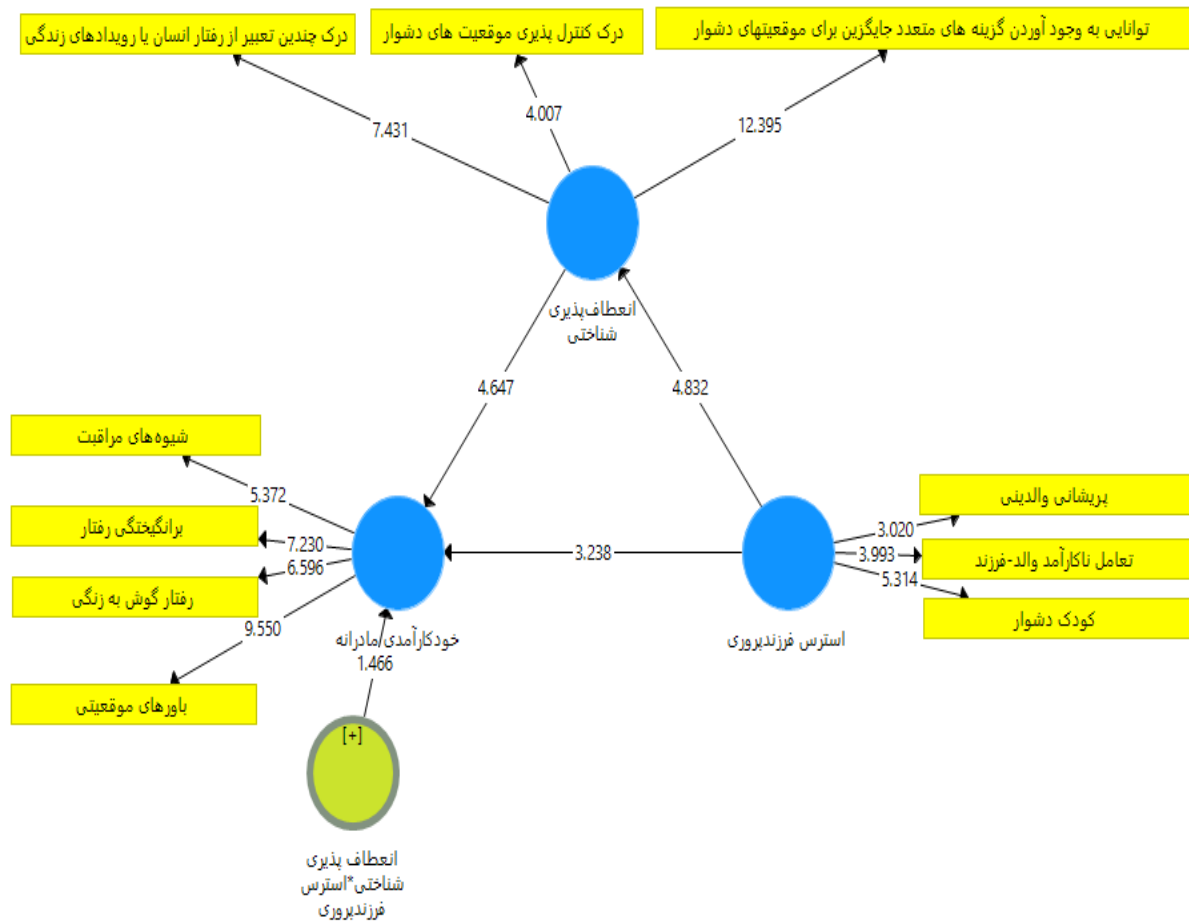
شکل ۱) مدل ساختاری فرضیه تحقیق همراه با ضرایب بارهای عاملی

پذیری شناختی ( $-۰/۳۲۶$ )، استرس فرزندپروری با خودکارآمدی مادرانه ( $-۲/۲۹۷$ ) و انعطاف‌پذیری شناختی با خودکارآمدی مادرانه ( $۰/۴۲۰$ ) به دست آمد. همچنین این مقادیر برای متغیر تعدیلگر (انعطاف‌پذیری شناختی)\*استرس فرزندپروری نیز  $۰/۰۹۹$  بدست آمد. باید به این نکته اشاره

بر اساس مدل ساختاری فرضیه تحقیق همراه با ضرایب بارهای عاملی در شکل ۱ و با توجه به اینکه در مدل ساختاری بار عاملی کلیه سوالات بیشتر از  $۰/۴$  بوده هیچ کدام از سوالات حذف نمی‌شوند. نتایج مقادیر رگرسیون نشان می‌دهد که ارتباط استرس فرزندپروری با انعطاف

پژوهشگر انتخاب، اندازه‌گیری می‌شود تا مشخص شود که تغییر آن موجب تغییر رابطه بین متغیر مستقل و پدیده مشاهده‌شده می‌شود یا خیر.

نمود که متغیر تعدیل‌گر متغیر مستقلی است که نقش ثانویه دارد و محقق مایل است تا اثر آن را در فرآیند آزمون فرضیه، در کنار تغییر مستقل مطالعه کند و عاملی است که توسط



شکل ۲) مدل ساختاری فرضیه تحقیق همراه با ضرایب معناداری

تمامی اعداد مربوط به بارهای عاملی سؤالات از ۰/۴ بیشتر بود است که حاکی از مناسب بودن این معیار می‌باشد. مطابق با الگوریتم تحلیل داده‌ها در PLS و سنجش بارهای عاملی سؤالات پژوهش، ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی در جدول ۳ آورده شده است.

جدول ۳) ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی

| متغیرهای مکنون      | ضریب آلفای کرونباخ (Alpha>0.7) | ضریب پایایی ترکیبی (CR>0.7) |
|---------------------|--------------------------------|-----------------------------|
| متغیر تعدیلگر       | ۱                              | ۱                           |
| استرس فرزندپروری    | ۰/۷۵۵                          | ۰/۸۴۷                       |
| انعطاف‌پذیری شناختی | ۰/۸۵۴                          | ۰/۹۰۹                       |
| خودکارآمدی مادرانه  | ۰/۸۹۴                          | ۰/۹۲۵                       |

مدل ساختاری فرضیه تحقیق همراه با ضرایب معناداری در شکل ۲ آورده شده است. بر اساس مدل مقادیر رگرسیون استرس فرزندپروری با انعطاف‌پذیری شناختی (۵/۳۷۲)، استرس فرزندپروری با خودکارآمدی مادرانه (۳/۰۷۶) و انعطاف‌پذیری شناختی با خودکارآمدی مادرانه (۴/۳۰۴) به دست آمد. همچنین ضرایب معناداری برای متغیر تعدیل‌گر (انعطاف‌پذیری شناختی\*استرس فرزندپروری) نیز ۱/۴۷۰ به دست آمد.

جهت بررسی پایایی مدل اندازه‌گیری تحقیق، به بررسی ضرایب بارهای عاملی، ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی پرداخته شد. در پژوهش حاضر ملاک جهت مناسب بودن ضرایب بارهای عاملی ۰/۴ بوده که با توجه به شکل ۲

با توجه به نتایج نشان داده‌شده حاصل از شکل ۲ فرضیه‌های پژوهش، چون ضرایب  $t$  در کلیه مسیرها بزرگ‌تر از  $1/96$  بوده لذا با سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی‌داری آن‌ها تأیید می‌گردد.

یکی دیگر از معیارهای بررسی برآزش مدل ساختاری در پژوهش‌ها استفاده از ضریب استاندارد است که مربوط به متغیرهای وابسته یا درون‌زا است. این مقدار حاکی از تأثیر یک متغیر مستقل یا همان برون‌زا بر متغیر وابسته بوده و سه مقدار  $0/297$ ،  $-0/326$  و  $0/420$  به ترتیب برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی ضریب استاندارد در نظر گرفته می‌شود. بر اساس نتایج حاصل از شکل ۲ مقدار ضریب استاندارد برای سازه‌های وابسته پژوهش محاسبه که با توجه به ۳ مقدار ملاک، می‌توان مناسب بودن برآزش مدل ساختاری در پژوهش حاضر را تأیید نمود.

در جدول ۵ ضرایب استاندارد و خطای معیار، مقادیر  $T$  سطح معنی‌داری و نتیجه آزمون مدل ساختاری پژوهش را نشان می‌دهد.

مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی باید بالای  $0/7$  باشد (۲۵) که با توجه به یافته‌های پژوهش در جدول فوق معیارهای آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی دارای مقادیر مناسبی بوده و لذا وضعیت پایایی پژوهش را تأیید می‌کند. روایی همگرا به بررسی برآزش مدل‌های اندازه‌گیری می‌پردازد که بررسی میزان همبستگی هر سازه با سؤالات (شاخص‌ها) خود می‌پردازد.

جدول ۴) مقادیر میانگین واریانس استخراجی

| متغیرهای مکنون      | میانگین واریانس استخراجی<br>(AVE>0.5) |
|---------------------|---------------------------------------|
| متغیر تعدیل‌گر      | ۱                                     |
| استرس فرزندپروری    | ۰/۶۶۳                                 |
| انعطاف‌پذیری شناختی | ۰/۷۷۰                                 |
| خودکارآمدی مادرانه  | ۰/۷۵۵                                 |

مطالعات نشان داده‌اند که مقادیر مناسب برای روایی همگرا (AVE) بالای  $0/5$  بوده (۲۶) که مطابق با نتایج به‌دست‌آمده در پژوهش حاضر معیار مذکور در ارتباط با متغیرهای مکنون مقادیر مناسبی هستند لذا مناسب بودن روایی همگرای پژوهش تأیید گردید.

جدول ۵) نتایج رابطه مستقیم و ضرایب معنی‌داری فرضیات فرعی مدل پژوهش

| مسیر                                     | ضرایب استاندارد | خطای معیار (STDEV) | مقادیر $t$ | سطح معنی‌داری (P) |
|--|-----------------|--------------------|------------|-------------------|
| استرس فرزند پروری ← انعطاف‌پذیری شناختی  | $-0/326$        | $0/061$            | $5/372$    | $0/001^{***}$     |
| استرس فرزند پروری ← خودکارآمدی مادرانه   | $-0/297$        | $0/096$            | $3/076$    | $0/001^{***}$     |
| انعطاف‌پذیری شناختی ← خودکارآمدی مادرانه | $0/420$         | $0/098$            | $4/304$    | $0/001^{***}$     |
| متغیر تعدیلگر ← خودکارآمدی مادرانه       | $0/099$         | $0/068$            | $1/470$    | $0/142Ns$         |

$Ns$  = غیر معنی‌دار و  $***$  = معنی‌دار در سطح خطای یک درصد

### بحث

در تجزیه و تحلیل داده‌ها مشاهده شد بین استرس فرزند پروری و خودکارآمدی والدینی مادرانه رابطه غیرمستقیم معنی‌داری وجود دارد و با بالا رفتن استرس فرزندپروری، خودکارآمدی والدینی مادران کمتر می‌شود. این یافته با پژوهش‌های سال ۲۰۲۲ و ۱۴۰۱ هم‌خوان است (۷، ۸) در تبیین این یافته می‌توان این‌گونه بیان کرد که طبق پژوهش‌های انجام‌شده استرس فرزندپروری، باعث به وجود آمدن مشکلاتی در تعاملات والد و فرزند (۲۷) و عدم سازگاری روانی فرزندان (۱۱) می‌گردد. در نتیجه‌ی این

با توجه به نتایج حاصل از جدول ۳ متغیرهای استرس فرزند پروری ( $\beta = -0/297$ ) به صورت منفی و معنادار و انعطاف‌پذیری شناختی ( $\beta = 0/420$ ) به صورت مثبت و معنادار خودکارآمدی مادرانه را در سطح  $P < 0/01$  پیش‌بینی می‌کند. همچنین انعطاف‌پذیری شناختی به عنوان متغیر تعدیلگر با مقادیر ( $\beta = 0/099$ ) به صورت مثبت و غیر معنادار خودکارآمدی مادرانه را در سطح  $P > 0/01$  پیش‌بینی می‌کند. همین‌طور متغیر استرس فرزند پروری با مقادیر ( $\beta = -0/326$ ) به صورت منفی و معنادار انعطاف‌پذیری شناختی را در سطح  $P < 0/01$  پیش‌بینی می‌کند.

در واقع می‌توان این‌گونه بیان کرد که افراد با انعطاف‌پذیری شناختی بالا با آگاهی از وجود راه‌های متنوع و تمایل به سازگاری با شرایط موجود (۱۴)، تمایل بیشتری به انجام فعالیت‌های موردنظر و مقاومت در برابر موانع موجود پیدا می‌کنند و تلاش و زمان بیشتری برای فرزندپروری صرف می‌کند. این‌گرایش به انجام فعالیت، باعث بهبود خودکارآمدی والدینی مادرانه می‌گردد.

در تبیین نقش تعدیل‌گری انعطاف‌پذیری شناختی در رابطه بین استرس فرزندپروری و خودکارآمدی والدینی مادرانه می‌توان این‌گونه بیان کرد: انعطاف‌پذیری شناختی تمایل و باور به شایستگی داشتن انعطاف برای رسیدن به سازگاری در یک موقعیت را به دنبال دارد که سبب تقویت توانایی اتخاذ تصمیمات مثبت با توجه به رفتار فرزند می‌گردد (۱۵). این تمایل به رسیدن به سازگاری از یک‌طرف به کاهش تعاملات نامؤثر والد-فرزند و در نتیجه کاهش استرس فرزند پروری و از سوی دیگر به توانایی فرد برای ایجاد تغییر در رفتار فرزند و ارتقاء خودکارآمدی والدینی می‌شود. همچنین انعطاف‌پذیری شناختی با آگاهی از وجود روش‌های مختلف در مواجهه با شرایط گوناگون جلوی رفتارهای خشک و تویخ‌های شدید را می‌گیرد و سبب اتخاذ تصمیم‌های مثبت در ارتباط با رفتار فرزند می‌گردد یعنی هم رفتارهای غیر تأثیرگذار و مخرب تعاملات والد-فرزند که با افزایش استرس فرزندپروری همراه است، کاهش می‌یابد و هم زمینه برای احساس توانایی انجام وظایف مربوط به فرزند و سازماندهی امور وی و ایجاد تغییرات رفتاری مناسب در فرزند می‌شود. به‌طور کلی افزایش روابط و تعاملات تأثیرگذار با فرزند خودکارآمدی والدینی مادرانه را به ارتقاء می‌دهد. همان‌طور که بندورا در سال ۱۹۹۷ بیان داشت انعطاف‌پذیری شناختی زمینه را برای آگاهی از گزینه‌های متعدد فراهم می‌کند و سبب می‌شود خودکارآمدی و انعطاف‌پذیری شناختی حلقه‌های متصل به هم شوند (۲۹).

به‌طور کلی از پژوهش حاضر می‌توان نتیجه گرفت با توجه به تأیید نقش تعدیل‌گری انعطاف‌پذیری شناختی در رابطه استرس فرزندپروری و خودکارآمدی والدینی مادرانه می‌توان با مداخلات مناسبی که منجر به ارتقاء انعطاف‌پذیری شناختی می‌گردد به مادرانی که به دلیل استرس فرزندپروری در تعامل با فرزند، خودکارآمدی والدینی آن‌ها تضعیف شده

نابسامانی‌ها و مشکلات رفتاری، تعاملی و عملکردی، مادر در قضاوت در مورد تعامل کلی با فرزند دچار مشکل می‌شود. همچنین استرس والدینی مادر با افزایش افسردگی، اضطراب و خستگی، سطح رفتارهای والدینی را پایین می‌آورد (۱۸). در واقع پریشانی مادر سبب می‌شود در مورد توانایی خود برای انجام فعالیت‌ها و وظایف مربوط به نیازهای اساسی فرزند و ایجاد تغییر در رفتار فرزندش دچار خود کم‌بینی شده و احساس بی‌کفایتی کند. این احساس عدم توانایی در اجرای امور مربوط به نقش مادری باعث تضعیف خودکارآمدی مادران می‌گردد.

همین‌طور مشاهده شد که بین استرس فرزندپروری و انعطاف‌پذیری شناختی رابطه معنی‌داری وجود دارد که با پژوهش‌های اخیر در سال ۲۰۲۰ همخوان است (۹، ۱۵). در تبیین این فرضیه می‌توان مطرح کرد از طرفی استرس فرزند پروری با سرکوب افکار همراه است (۲۸) که همین سرکوب افکار، آگاهی از وجود گزینه‌های متعدد در شرایط مختلف را تضعیف می‌کند و انعطاف‌پذیری شناختی را تقلیل می‌دهد. از سوی دیگر انعطاف‌ناپذیری شناختی به ایجاد محدودیت زندگی به خاطر نیازهای فرزندپروری دامن می‌زند که باعث افزایش استرس فرزندپروری می‌گردد. پژوهش‌ها نشان داده استراتژی حل مسئله می‌تواند مشکلات رفتاری فرزند را کاهش دهد، در صورتی که انعطاف‌پذیری شناختی پایین به‌طور معمول به کم شدن راهکارهای حل مسئله همراه می‌انجامد (۱۵) و معمولاً مسبب رفتارهای خشک و خشن با فرزند و بالا رفتن میزان رفتارهای غیرقابل قبول فرزند می‌شود که استرس فرزندپروری را تشدید می‌کند. همچنین روند عدم دستیابی به راهکارهای مؤثر، ناخشنودی از ارتباط با فرزند را به دنبال دارد که به بالا رفتن تعاملات ناکارآمد والد-فرزند و بالا رفتن استرس فرزندپروری مادر منجر می‌شود.

همچنین بین خودکارآمدی و انعطاف‌پذیری شناختی رابطه مستقیم معناداری مشاهده شد که با نتایج تحقیقات سال ۲۰۲۲ و ۲۰۲۳ همسو است (۱۹، ۲۰). در تبیین این فرضیه می‌توان چنین مطرح کرد که افراد با انعطاف‌پذیری شناختی از این واقعیت آگاه هستند که گزینه‌های متنوعی می‌تواند در یک موقعیت جدید، راهگشا باشد لذا به پذیرش موقعیت جدید گرایش پیدا می‌کنند و احساس خودکارآمدی می‌کند.



## منابع

1. Ulferts H. Why parenting matters for children in the 21st century: An evidence-based framework for understanding parenting and its impact on child development. 2020.
2. Nicolas CC, Jorm AF, Cardamone-Breen MC, Lawrence KA, Yap MB. Parental self-efficacy for reducing the risk of adolescent depression and anxiety: scale development and validation. *Journal of Research on Adolescence*. 2020;30(1):249-65.
3. Pedrini L, Ferrari C, Ghilardi A. Psychometric properties of the Italian perceived maternal parenting self-efficacy (PMP SE). *Journal of clinical psychology in medical settings*. 2019;26:173-82.
4. Albanese AM, Russo GR, Geller PA. The role of parental self-efficacy in parent and child well-being: A systematic review of associated outcomes. *Child: care, health and development*. 2019;45(3):333-63.
5. Glatz T, Lippold M, Chung G, Jensen TM. A systematic review of parental self-efficacy among parents of school-age children and adolescents. *Adolescent Research Review*. 2024;9(1):75-91.
6. Fang Y, Boelens M, Windhorst DA, Raat H, van Grieken A. Factors associated with parenting self-efficacy: A systematic review. *Journal of advanced nursing*. 2021;77(6):2641-61.
7. Stephenson KG, Fenning RM, Macklin EA, Lu F, Norris M, Steinberg-Epstein R, Butter EM. Child behavior problems and parenting stress in underserved families of children with ASD: Investigation of family resources and parenting self-efficacy. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2023;53(10):3787-98.
8. Amirlou F, Saberi H, Hakim SM. Modeling the Parenting Stress of Mothers of Autistic Children Based on Mindfulness and Meta-parenting With the Mediation of Self-efficacy. 2022. [In Persian]
9. Kalia V, Knauft K, Hayatbini N. Cognitive flexibility and perceived threat from COVID-19 mediate the relationship between childhood maltreatment and state anxiety. *PLoS one*. 2020;15(12):e0243881.
10. Fang Y, Luo J, Boele M, Windhorst D, van Grieken A, Raat H. Parent, child, and situational factors associated with parenting stress: a systematic review. *European Child & Adolescent Psychiatry*. 2022:1-19.
11. Flujas-Contreras JM, Recio-Berlanga Á, Andrés MP, Fernández-Torres M, Sánchez-López P, Gómez I. The relationship between parental stress and psychological adjustment of the children: The role of parental psychological flexibility as a mediator. *Journal of Contextual Behavioral Science*. 2023;29:202-8.
12. Luo J, Wang M-C, Gao Y, Zeng H, Yang W, Chen W, et al. Refining the parenting stress index-short form (PSI-SF) in Chinese parents. *Assessment*. 2021;28(2):551-66.

یاری رسانده و با کاهش استرس فرزندپروری گامی در جهت افزایش سلامت والدین برداشت. همچنین با افزایش خودکارآمدی والدینی مادران را برای مواجهه با چالش‌های فرزندپروری توانمند ساخت. با توجه به نتایج پژوهش اهمیت توجه به ارتقاء انعطاف‌پذیری شناختی برای کاهش استرس والدینی و اثرات نامطلوب آن بر مادر و خانواده و همچنین بهبود خودکارآمدی مادران در برنامه‌های آموزشی و درمانی دوچندان می‌شود.

این پژوهش دارای محدودیت‌هایی بوده است. افراد شرکت‌کننده در این پژوهش مادران شهر اصفهان بودند لذا در تعمیم نتایج به همه مادران جانب احتیاط رعایت شود. در این پژوهش به‌منظور سنجش متغیرهای پژوهش فقط از پرسشنامه استفاده گردید و علی‌رغم اینکه در این روش گردآوری داده‌ها می‌توان در مدت‌زمانی کوتاه داده‌های بسیاری به دست آورد، اما ممکن است که پاسخ آزمودنی‌ها عمیق و دقیق نباشد. به‌علاوه، در پژوهش حاضر سایر متغیرهای تأثیرگذار در نتیجه پژوهش بررسی نشد.

پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی از روش‌های دیگر جمع‌آوری اطلاعات نظیر مصاحبه به‌عنوان یک روش مکمل استفاده شود. همچنین در جوامع آماری دیگری همچون مادران دارای فرزند بزهکار، پرخاشگر یا مادران دارای فرزند با ناتوانی‌های ذهنی یا جسمی که ممکن است تعارضات و مشکلات بیشتری با فرزند خود تجربه کنند، انجام شود. همچنین با توجه به پژوهش‌هایی که نشان می‌دهد با افزایش سن فرزند خودکارآمدی والدینی کاهش می‌یابد (۱۹) پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی به بررسی نقش تعدیل‌گری انعطاف‌پذیری شناختی در رابطه بین استرس فرزندپروری و خودکارآمدی والدینی مادران در بین مادران با تفکیک سن فرزند انجام شود.

تضاد منافع: نویسندگان مقاله هیچ‌گونه تعارض منافی را در گزارش یافته‌های این پژوهش نداشتند.

تشکر و قدردانی: بدین‌وسیله از شرکت‌کنندگان در پژوهش که با سعه‌صدر همکاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌شود.

26. Tentama F, Anindita WD. Employability scale: Construct validity and reliability. *International Journal of Scientific & Technology Research*. 2020;9(4):3166-70.
27. Blank A, Frush Holt R, Pisoni DB, Kronenberger WG. Associations between parenting stress, language comprehension, and inhibitory control in children with hearing loss. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*. 2020;63(1):321-33.
28. Lobato D, Montesinos F, Fluja-Contreras JM. Psychological flexibility is associated with parental stress in relatives of people with intellectual disabilities. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022;19(10):6118.
29. Orakçı Ş. Exploring the relationships between cognitive flexibility, learner autonomy, and reflective thinking. *Thinking Skills and Creativity*. 2021;41:100838.
13. Hamidi F, Otoufati Roudi M. Predicting teachers' self-efficacy based on cognitive flexibility function and teaching-learning concepts in inclusive education-based classes. 2022. [In Persian]
14. Aslan Ş, Türk F. Comparison of concepts of cognitive flexibility and psychological flexibility. *Psikiyatride Guncel Yaklasimler*. 2022;14(1):119-30.
15. Park JL, Johnston C. The relations among stress, executive functions, and harsh parenting in mothers. *Journal of abnormal child psychology*. 2020;48(5):619-32.
16. Ellis BJ, Abrams LS, Masten AS, Sternberg RJ, Tottenham N, Frankenhuis WE. Hidden talents in harsh environments. *Development and psychopathology*. 2022;34(1):95-113.
17. Chen W-C, Kuo C-C, Lin C-C, Wu C-C. A preliminary study on the effects of the Peer-Led Self-Management (PLSM) program on self-efficacy, self-management, and physiological measures in older adults with diabetes: a block randomized controlled trial. *Geriatric Nursing*. 2021;42(2):386-96.
18. De Stasio S, Boldrini F, Ragni B, Gentile S. Predictive factors of toddlers' sleep and parental stress. *International journal of environmental research and public health*. 2020;17(7):2494.
19. Braun E. *The Relationship Between Parental Self-Efficacy and Unconditional Self-Acceptance, Cognitive Flexibility, and Self-Forgiveness Across Different Parental Stages*: Hofstra University; 2023.
20. Bekirler A, Bilaloğlu RG. Relationships Between Preschool Teachers' Cognitive Flexibility, Mindfulness, and Self-Efficacy. *Ege Eğitim Dergisi*. 2022;23(3):301-18.
21. Wolf EJ, Harrington KM, Clark SL, Miller MW. Sample size requirements for structural equation models: An evaluation of power, bias, and solution propriety. *Educational and psychological measurement*. 2013;73(6):913-34.
22. Li Y, Al-Sulaiti K, Dongling W, Abbas J, Al-Sulaiti I. Tax avoidance culture and employees' behavior affect sustainable business performance: the moderating role of corporate social responsibility. *Frontiers in Environmental Science*. 2022;10:964410.
23. Dennis JP, Vander Wal JS. The cognitive flexibility inventory: Instrument development and estimates of reliability and validity. *Cognitive therapy and research*. 2010;34:241-53.
24. Shareh H, Farmani A, Soltani E. Investigating the reliability and validity of the Cognitive Flexibility Inventory (CFI-I) among Iranian university students. 2014. [In Persian]
25. Taber KS. The use of Cronbach's alpha when developing and reporting research instruments in science education. *Research in science education*. 2018;48:1273-96.